

Toni Drabik

biblioteka
PRVI KORAK

BRZI VODIČ KROZ

Windows XP

Operacijski sustav za rad na PC računalima

PREGLED SADRŽAJA

Uvod — xiii

- 01. POGLAVLJE:** Prvi susret s Windowsima XP — 1
- 02. POGLAVLJE:** *Taskbar* i startni izbornik — 13
- 03. POGLAVLJE:** *Desktop* ili radna površina — 25
- 04. POGLAVLJE:** Osnove Windows Explorera — 35
 - 05. POGLAVLJE:** Rad s dokumentima — 45
- 06. POGLAVLJE:** Napredni Windows Explorer — 55
 - 07. POGLAVLJE:** Spajanje na Internet — 67
 - 08. POGLAVLJE:** Internet Explorer — 73
 - 09. POGLAVLJE:** Outlook Express — 85
 - 10. POGLAVLJE:** Windows Messenger — 93
 - 11. POGLAVLJE:** WordPad — 101
- 12. POGLAVLJE:** Windows Media Player — 109
 - 13. POGLAVLJE:** Control Panel — 117
- 14. POGLAVLJE:** Korisnici i korisnički računi — 125
 - 15. POGLAVLJE:** Instaliranje programa — 131
 - 16. POGLAVLJE:** Windows Update — 137
 - 17. POGLAVLJE:** Hardver i *driveri* — 143
 - 18. POGLAVLJE:** Administrativni alati — 151
 - 19. POGLAVLJE:** Sustav pomoći i uputa — 159
- 20. POGLAVLJE:** Windowsi na hrvatskome — 165

KAZALO — 169

PRVI SUSRET S WINDOWSIMA XP

01.

U ovom poglavlju saznat ćete kako pokrenuti Windows XP i prijaviti se za rad na sustavu, a naučit ćete i ponešto o osnovnim elementima sučelja, te o tome kako se to sučelje koristi.

Pokretanje Windowsa XP

Pokrenuti Windows XP u većini je slučajeva vrlo jednostavno: trebate samo uključiti računalo. Nakon uključivanja, računalo će obaviti kraći niz testova, te početi s pokretanjem Windowsa XP.

Ovaj proces prepoznat ćete po logotipu Windowsa XP i odgovarajućoj poruci na monitoru (niste zaboravili uključiti i monitor, zar ne?). Na snažnijim računalima Windows XP pokrenut će se za manje od minute, dok na sporijim računalima taj proces može potrajati i do nekoliko minuta.

UPOZORENJE

Osim Windowsa XP, na računalu mogu postojati i neki drugi operativni sustavi. Na takvom ćete računalu nakon uključivanja morati odabrati koji sustav želite koristiti. Način biranja razlikuje se od slučaja do slučaja, no uglavnom će računalo samo odabrati operativni sustav, ako to vi ne učinite.

Nakon što se Windowsi pokrenu, na monitoru ćete vidjeti poruku dobrodošlice i zaslon za prijavljivanje u sustav. Windowsi su, naime, operativni sustav na kojemu može raditi više korisnika, svaki sa svojim postavkama i na svojim dokumentima. Svaki korisnik ima svoje korisničko ime i lozinku, koje mora upisati prilikom prijavljivanja u sustav. Prepoznavanjem imena i lozinke Windowsi učitavaju korisnikove postavke i omogućavaju mu rad s njegovim dokumentima.

Zaslon za prijavljivanje na sustav može poprimiti dva oblika – prvi je Welcome screen, a drugi je dijaloški okvir koji možete vidjeti na slici 1-1.

Slika 1-1:

Izgled dijaloškog okvira za prijavu

Koji od ova dva oblika se koristi na vašem računalu ovisi o tome kako je računalo konfigurirano. Neka računala su podešena tako da uopće ne traže prijavu s lozinkom, nego odmah učitavaju radnu površinu.

Prijava preko Welcome screena

Ako se po pokretanju Windowsa na računalu pokaže Welcome screen, prijava na sustav je jednostavna: kliknite na vaše korisničko ime ili sličicu pored njega i u tekstni okvir koji će se pojaviti upišite svoju lozinku. Nakon toga pritisnite tipku **Enter** na tipkovnici.

Ukoliko ste upisali ispravnu lozinku, Windowsi će učitati vaše postavke i prijaviti vas u sustav. Ako ste pogriješili kod upisivanja lozinke, Windowsi će vas obavijestiti o tome i tražiti da je upišete ponovno.

UPOZORENJE

Velika i mala slova u lozinki se razlikuju! “Pero” i “pero” su različite lozinke!

Prijava preko dijaloškog okvira

Ako se po pokretanju Windowsa na računalu pokaže dijaloški okvir za prijavu, pritisnite na tipkovnici kombinaciju tipki **Ctrl+Alt+Del**.

Pojavit će se novi dijaloški okvir, poput onoga na slici 1-1, u koji trebate upisati svoje korisničko ime (u tekstni okvir pored kojega piše *User name*) i lozinku (pored natpisa *Password*). Ako računalo koristite unutar veće poslovne mreže, vjerojatno ćete iz popisa *Log on to* morati odabrati i domenu kojoj pripadate (obično će u tom popisu već biti označena ispravna domena). Domena je, inače, naziv za skupinu Windows računala međusobno povezanih u poslovnoj mreži.

Kad ste upisali sve što treba, pritisnite **Enter** ili kliknite na **OK**. Ukoliko ste upisali ispravnu lozinku i druge podatke, Windowsi će vas prijaviti u sustav, a u suprotnom slučaju pozvat će vas da pokušate ponovno.

Sučelje Windowsa XP

Kada se prijavite u sustav, dočekat će vas radna površina Windowsa XP.

Radna površina ili **desktop** Windowsa XP je, u najširem smislu, površina zaslonu na kojoj se nalaze otvoreni prozori i drugi elementi sučelja.

NOVI
TERMIN

Izgled radne površine je na prvi pogled prilično spartanski – sve što ćete vidjeti jesu *taskbar*, pozadinska slika i sličica Recycle Bina.

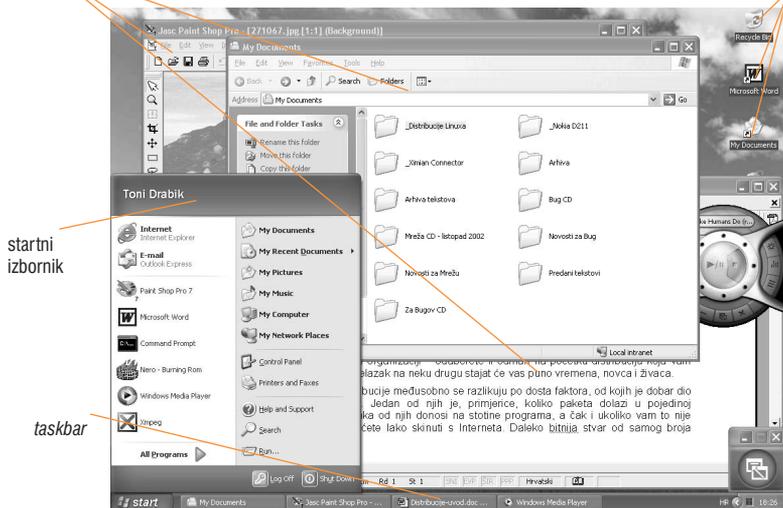
Taskbar se nalazi uz donji rub ekrana. Radi se o traci u kojoj se prikazuju gumbi pokrenutih programa, gumb za prikazivanje izbornika Start, te sat i ikonice raznih uslužnih programa. O taskbaru ćete više naučiti u sljedećem poglavlju.

NOVI
TERMIN

Kada se, međutim, malo razmašete i počnete pokretati programe, slagati ikonice i prilagođavati svoje računalo okruženje, radna površina poprimit će sasvim drugačiji izgled. Jedan od primjera kako radna površina može izgledati nalazi se na slici 1-2.

prozori pokrenutih programa

ikone na radnoj površini

startni izbornik

taskbar

Slika 1-2:

Radna površina Windowsa XP

Kao što sa slike 1-2 možete vidjeti, jedan od važnijih dijelova radne površine jest izbornik Start.

**NOVI
TERMIN**

Izbornik Start (često se naziva i **startni izbornik**) omogućava vam pokretanje aplikacija, otvaranje često korištenih dokumenata, kao i pristup alatima za podešavanje sustava. O njemu više u poglavlju koje slijedi.

Osim taskbara i startnog izbornika, na slici 1-2 možete vidjeti razne sličice (ikone) postavljene na pozadini radne površine (o kojima će biti riječi u trećem poglavlju), kao i prozore pokrenutih programa.

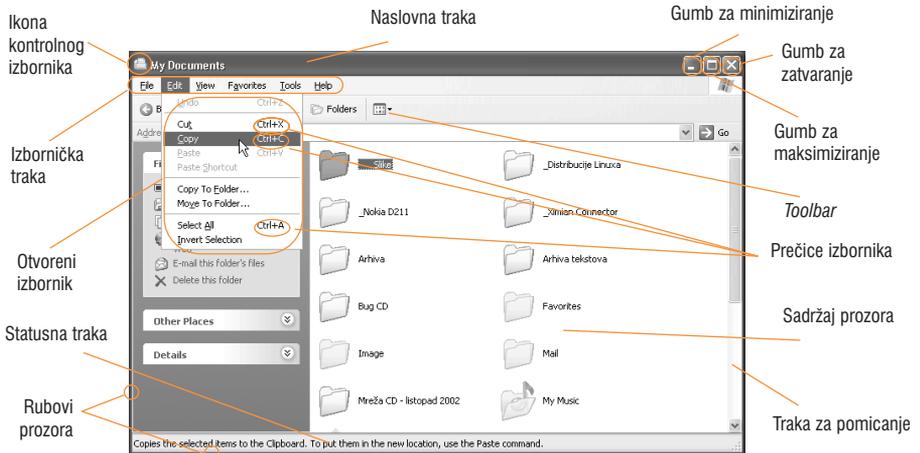
Prozori i njihovi elementi

Gotovo svi se programi u Windowsima korisniku pokazuju unutar jednog ili više prozora.

Prozor je osnovni element sučelja Windowsa. Najjednostavnije rečeno, prozor je pravokutna površina na ekranu unutar koje se nalazi nekakav sadržaj, s kojim korisnik može nešto raditi. Kakav je sadržaj u pitanju, i što s njim možete raditi, ovisi o tipu prozora odnosno programa.

**NOVI
TERMIN**

Prozori se međusobno razlikuju po izgledu i po namjeni, no u većini slučajeva sadrže iste osnovne elemente, koji su prikazani na slici 1-3.

Slika 1-3:

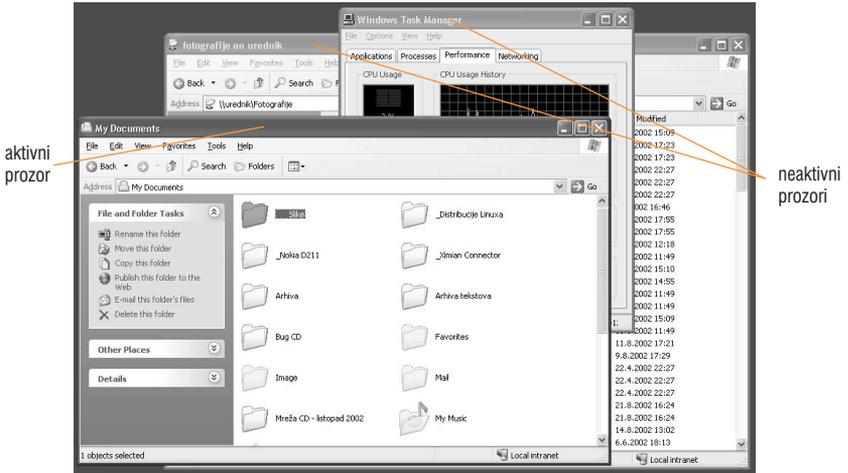
Osnovni elementi prozora

- **Naslovna traka** nalazi se na vrhu prozora i sadrži naslov prozora, ikonu kontrolnog izbornika, te gumbе za minimiziranje, maksimiziranje i zatvaranje.
- **Gumb za minimiziranje** služi za minimiziranje prozora.
- **Gumb za maksimiziranje** služi za maksimiziranje prozora.
- **Gumb za zatvaranje** zatvara prozor.

- **Ikona kontrolnog izbornika** prikazuje kontrolni izbornik.
- **Rubovi prozora** služe za mijenjanje njegove veličine.
- **Izbornička traka** sadrži glavne izbornike otvorenog prozora. Izbornike otvarate klikom miša ili pritiskom na tipku **Alt** na tipkovnici. Kada pritisnete tipku **Alt**, traka izbornika će se aktivirati i u svakom izborniku bit će podcrtano jedno slovo – da biste otvorili neki izbornik, na tipkovnici pritisnite ono slovo koje je podcrtano u nazivu. Ako ste traku izbornika aktivirali slučajno, možete je deaktivirati klikom miša na neki drugi dio prozora, ili pritiskom tipke **Esc** na tipkovnici.
- **Otvoreni izbornik** sadrži stavke kojima obavljate određene radnje u programu. Odabirom stavke pokrećete odgovarajuću radnju. Stavke možete odabrati klikom miša, ali isto tako i pritiskanjem onog slova na tipkovnici koje je podcrtano u nazivu stavke.
- **Prečice izbornika** označavaju kombinaciju tipki kojom možete odabrati neku stavku bez otvaranja izbornika. Primjerice, pritiskanjem kombinacije tipki **Ctrl+O** u glavnom prozoru programa postići ćete isti efekt kao i otvaranjem izbornika mišem i odabirom stavke *Open*.
- **Toolbar ili alatna traka** sadrži gumbе koji vam omogućavaju brzo obavljanje najčešćih radnji u prozoru odnosno programu. Većina programa u alatnim trakama ima gumbе za otvaranje i pohranjivanje dokumenta, ispis, i tako dalje. Većina gumba odgovara nekoj naredbi u izborniku.
- **Sadržaj prozora** je sve ono što se nalazi unutar prozora, a ne pripada drugim ovdje opisanim elementima. Sadržaj, dakako, ovisi o tome o kojem programu je riječ – u programu za obradu teksta taj sadržaj je otvoreni dokument, u tabličnom kalkulatoru tablica, i tome slično.
- **Traka za pomicanje (scrollbar)** služi za pomicanje unutar prozora, ako prozor nije dovoljno velik za prikaz cijelog sadržaja.
- **Statusna traka** nalazi se uz donji rub prozora i daje razne korisne informacije o trenutnom statusu, trenutno odabranom objektu unutar programa ili opciji u izborniku. Statusnu traku nemaju svi programi.

Aktivni i neaktivni prozori

Na ekranu istovremeno može biti prikazano više prozora, koji se međusobno preklapaju, kao što je prikazano na slici 1-4.

Slika 1-4:

Radna površina s više prozora

Prozor u kojemu trenutno radite naziva se **aktivni prozor** i obično je postavljen iznad ostalih, a naslovna traka mu je drugačije boje.

NOVI
TERMIN

Istovremeno može biti aktivan samo jedan prozor, dok su svi ostali neaktivni. Da biste aktivirali neki drugi prozor, kliknite na bilo koji njegov dio. Ako želite aktivirati prozor koji je otvoren, ali ga ne vidite na ekranu, kliknite na njegov gumb u *taskbaru*.

Kada je već riječ o aktivnim i neaktivnim prozorima, bitno je napomenuti da rad programa u neaktivnim prozorima nije zaustavljen. Pokrenete li, na primjer, u programu za obradu slike nekakvo filtriranje nad slikom, a zatim aktivirate prozor programa za obradu teksta i u njemu počnete nešto pisati, program za obradu slike neće prestati s filtriranjem.

Osobina operativnog sustava da obavlja više poslova istovremeno naziva se **višezadacnost** i izrazito je korisna, kao što se vidi iz navedenog primjera.

Rad s prozorima

Prozore na ekranu možete slagati više-manje po volji, što vam omogućava da svoju radnu okolinu organizirate onako kako vas najviše veseli. Slijedi opis osnovnih operacija nad prozorima koji će vam omogućiti da to postignete...

- **Pomicanje prozora** Da biste pomaknuli prozor kliknite na njegovu naslovnu traku i zatim pomičite miša ne otpuštajući tipku. Uočit ćete da se pomicanjem miša pomiče i prozor. Kada dovedete prozor na željeno mjesto, otpustite tipku na mišu.

- **Promjena veličine prozora** Širinu prozora mijenjate tako da kliknete na njegov lijevi ili desni rub i zatim pomičete miša lijevo ili desno ne otpuštajući tipku. Pomicanjem miša mijenja se veličina prozora. Kada dovedete prozor na željenu širinu, otpustite tipku na mišu. Visina prozora mijenja se na isti način, ali umjesto na lijevi ili desni rub, morat ćete kliknuti na donji ili gornji. Ako želite istovremeno mijenjati i širinu i visinu, kliknite na kut prozora. Budući da su rubovi prozora dosta tanki i teško ih je naciľjati, kada dovedete strelicu miša nad njih ona će promijeniti oblik u dvosmjernu strelicu, signalizirajući vam da se nalazite iznad ruba.

- **Maksimiziranje prozora** Većina prozora može se raširiti preko cijelog ekrana, klikom na gumb za maksimiziranje u naslovnoj traci. Kada je prozor maksimiziran, prekrit će cijeli ekran, osim *taskbara*. Za vraćanje prozora na početnu veličinu, ponovno kliknite na isti gumb, koji je u međuvremenu promijenio sličicu i naziv iz *Maximize* u *Restore*.

- **Minimiziranje prozora** Ako privremeno želite maknuti prozor s radne površine, možete to učiniti klikom na gumb za minimiziranje u naslovnoj traci. Minimizirani prozor nije vidljiv (ali je i dalje otvoren i njegov program i dalje radi). Vratiti ga u prethodno stanje možete klikom na njegov gumb u *taskbaru*.

- **Pomicanje unutar prozora** Ako prozor nije dovoljno velik da bi prikazao cijeli svoj sadržaj, uz njegov desni ili donji (ili oba, ovisno o tome kamo je

sadržaj “iscurio”) rub pojavit će se traka za pomicanje, poput one na slici 1-5. Na slici je prikazana traka za vodoravno kretanje (pojavljuje se uz donji rub prozora), no isti princip vrijedi i za traku za okomito kretanje. Klikom na strelice na lijevom ili desnom rubu prikazane trake pomaknut ćete sadržaj prozora ulijevo ili udesno. Klizač u sredini trake pokazuje trenutni položaj. Kliknete li lijevo ili desno od klizača, također ćete se pomaknuti ulijevo ili udesno, ali u nešto većim koracima nego klikanjem na strelice. Klizač također možete uhvatiti mišem i odvući ga na željeno mjesto.

Slika 1-6:
Kontrolni izbornik

- **Rad tipkovnicom** Iako je miš osnovni alat kojim ćete obavljati sve ove radnje nad prozorima, možete ih obaviti i tipkovnicom. Za to služi kontrolni izbornik (slika 1-6). Otvarate ga klikom na njegovu ikonu u naslovnoj traci, desnim klikom na naslovnu traku ili kombinacijom tipki **Alt+razmaknica**. Stavke *Minimize*, *Maximize*, *Restore* i *Close* služe za minimiziranje, maksimiziranje, vraćanje na početnu veličinu i zatvaranje prozora. Stavke *Move* i *Size* služe za pomicanje odnosno za promjenu veličine: nakon što odaberete jednu od njih, strelicama na tipkovnici možete pomicati prozor odnosno mijenjati mu veličinu. Pritiskom na tipku **Enter** prihvatit ćete novi položaj i veličinu prozora, a pritiskom na tipku **Esc** vratit ćete prozor u prethodni položaj ili veličinu.

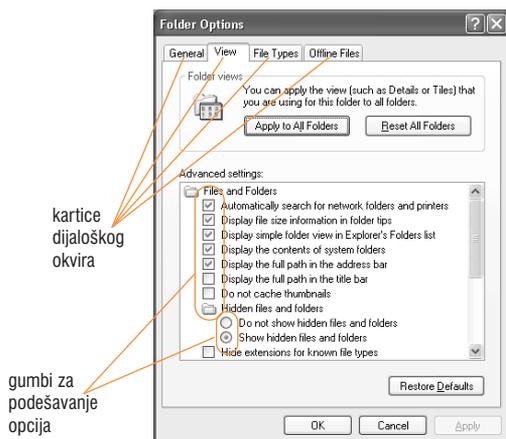
Dijaloški okviri

Osim glavnog prozora, većina programa sadrži i drugačiji tip prozora – dijaloške okvire.

Dijaloški okvir (ili **okvir dijaloga** ili ponekad jednostavno **dijalog**) poseban je tip prozora koji služi za obavljanje radnji poput otvaranja dokumenata ili podešavanja opcija. Dijaloški okviri uglavnom se otvaraju odabirom neke naredbe iz izbornika i nisu aktivni za cijelo vrijeme izvođenja nekog programa.

**NOVI
TERMIN**

Dijaloški okviri dijele mnoge sličnosti s običnim prozorima, no od njih se i razlikuju. Općenito, puno su manji, ne možete im promijeniti veličinu, a dok je neki okvir dijaloga otvoren, najčešće ne možete pristupiti glavnom prozoru programa. Jedan od dijaloških okvira vidite na slici 1-7.

Slika 1-7:

Osnovni elementi dijaloškog okvira

Dijaloški okvir najčešće je podijeljen na **kartice dijaloškog okvira**, koje grupiraju pojedine opcije. Istovremeno može biti vidljiva samo jedna kartica (na slici 1-7 to je kartica View), a na ostale se možete prebaciti klikom na njihove nazive, smještene pri vrhu dijaloškog okvira.

Kao što je već rečeno, dijaloški okviri često služe za podešavanje opcija programa. Opcije se uključuju ili isključuju **gumbima za uključivanje i isključivanje opcija**.

Kao što se sa slike 1-7 vidi, ovi gumbi se razlikuju od običnih, te dolaze u dva oblika: kao kvadratić (eng. *checkbox*) koji može biti uključen i isključen, te kao skupina okruglih gumba (eng. *radio buttons*) od kojih istovremeno može biti odabran samo jedan. Ovi potonji koriste se u slučajevima kada između više opcija može biti odabrana samo jedna ("Želite li sladoled od vanilije, čokolade ili višnje?"), dok se kvadratići koriste kada je neku samostalnu opciju potrebno isključiti ili uključiti ("Želite li ugasiti ili upaliti svjetlo?").

Osim gumba za uključivanje i isključivanje opcija, dijaloški okviri mogu sadržavati i razne druge elemente, poput padajućih popisa, ikona, popisa sa slikama, i tako dalje.

Svaki dijalog obično sadrži i gumb *OK*, *Cancel* i *Apply* koji služe za spremanje ili odbacivanje promjena. Klik na gumb *OK* sprema promjene, zatvara dijalog i vraća vas u prozor iz kojega ste dijalog i pozvali (najčešće je to glavni prozor programa). Ako želite spremiti promjene, ali i dalje ostati u okviru dijaloga, kliknite na gumb *Apply*. Ako ste se predomislili i želite poništiti promjene koje ste napravili, kliknite na gumb *Cancel*, koji će vas vratiti u glavni prozor programa, bez spremanja promjena.

Izlazak iz Windowsa XP

Ako vam se sve ovo što smo dosad pokrili čini kompliciranim i želite što prije "na zrak", van iz Windowsa i što dalje od računala, evo kako to učiniti.

Pomalo ironično, ali da biste izašli iz Windowsa, a time i ugasili računalo, potrebno je kliknuti na gumb *Start*, a zatim u startnom izborniku kliknuti na *Shut Down*. Ovisno o tome kako su Windowsi instalirani, umjesto gumba *Shut Down* u startnom izborniku se ponekad nalazi gumb *Turn Off Computer*, koji ima istu funkciju.

Ako se želite samo odjaviti s računala, a da ga ne gasite, umjesto na *Shut Down* u startnom izborniku kliknite na *Log Off*.

SAVJET

Nakon što kliknete na *Shut Down* pojavit će se prozor s tri gumba, poput onoga na slici 1-8 ili pak dijalog poput onoga na slici 1-9.

Slika 1-8:
Prozor za gašenje
računala

Ako se pojavio prozor sa slike 1-8, za gašenje računala kliknite na gumb *Shut down*, a za ponovno pokretanje (*restart* ili *reset*) kliknite na gumb *Restart*.

Klik na gumb *Stand by* postaviti će računalo u tzv. *stand by* način rada. Monitor i diskovi će se ugasiti radi štednje energije, ali računalo će i dalje biti upaljeno i moći ćete ga vratiti u radno stanje, pritiskom na bilo koju tipku na tipkovnici ili pomicanjem miša.

Slika 1-9:

Dijalog za gašenje računala u mrežnom radu

Ukoliko ste umjesto prozora s tri gumba dobili dijaloški okvir sa slike 1-9, morat ćete odabrati željenu opciju iz padajućeg popisa i kliknuti na gumb *OK*.

Opcija *Log off* odjaviti će vas s računala i prikazati dijaloški okvir za prijavu koji je opisan na početku ovog poglavlja. Ova opcija neće ugasiti računalo – za gašenje računala morat ćete odabrati opciju *Shut down*. Opcija *Restart* služi za ponovno pokretanje računala, dok opcija *Stand by* postavlja računalo u *stand by* način rada.

SAVJET

Neka računala će u popisu u dijaloškom okviru sa slike 1-9 imati i opciju *Hibernate* (u prozoru sa slike 1-8 tu opciju možete aktivirati ako držite tipku **Shift** na tipkovnici i kliknete na gumb *Stand by*). Ova opcija gasi računalo, ali sprema trenutno radno stanje na disk. Nakon što računalo ponovno uključite i Windowsi se pokrenu, naći ćete se u istom radnom okruženju koje ste napustili gaseći računalo, s pokrenutim istim programima i istim dokumentima.

SADA ZNATE

- Pokrenuti Windows XP i prijaviti se na sustav
- Što su i čemu služe *taskbar* i startni izbornik
- Što su i kako se koriste prozori i dijaloški okviri
- Kako se izlazi iz Windowsa

Toni Drabik

BRZI VODIČ KROZ

Windows XP

Toni Drabik

piše za Bug i Mrežu još od 1998. godine, gdje danas radi kao zamjenik voditelja Bug Laba. Stručnjak je za hardver i operacijske sustave, napose Windowse XP o kojima je objavio brojne tekstove.

Najnovija verzija Microsoftovog operacijskog sustava za PC računala rasprostranila se među korisnicima većom brzinom nego bilo koja prethodna. Znati raditi s Windowsima XP sinonim je za poznavanje rada s računalom. Korak po korak ova će vas knjiga upoznati s upravljanjem datotekama i direktorijima, prilagođavanjem Windowsa XP osobnom ukusu, učinkovitom održavanju računala, ali i s korištenjem svih programa koji se dobivaju s operacijskim sustavom, namijenjenima radu s Internetom, e-mailom, računalnim mrežama, multimedijom i ostalim primjena računala.

ISBN 953-232-009-1

9 789532 320091

Za lakše snalaženje pomoći će vam posebne oznake:

**NOVI
TERMIN**

Novi termini koje ćete naučiti prilikom čitanja knjige

UPOZORENJE

Upozorenja o sitnicama koje uvijek valja izbjegavati

Koraci

Za brže pronalaženje objašnjenja pojedinih radnji koje se mogu obaviti korak po korak, potražite ovakve posebno označene okvire, razbacane po cijeloj knjizi!

Savjeti kako biste nešto obavili brže, lakše, bolje...

SAVJET

RAZINA PREDZNAJNA KORISNIKA

početnici povremeni iskusniji napredni